

Problémy s predložkami

Slovenské Národné Noviny; 16/2016; 23/04/2016; s.: 7; Július LOMENČÍK ; Zaradenie: REPORTÁŽ

JAZYK A DOROZUMIEVANIE

Vo verejných ústnych i v písomných prejavoch dochádza k nenáležitému používaniu niektorých predložiek. Často čítame spojenia a vety, v ktorých sa nepoužívajú správne. Poukážeme na niektoré prípady.

Zaznamenali sme spojenie "lístok k státiu", preto osvetlíme význam uvedenej predložky. Predložka k, ku vyjadruje: 1. smerovanie niekam v priestore a v čase, približovanie alebo priblíženie k istému cieľu (v konkrétnom i abstraktnom zmysle), napr. sadnúť si k stolu, pristúpiť k otcovi, dospieť k názoru; 2. pribúdanie, pridávanie, stupňovanie, napr.: prirobiť, priložiť niečo k niekomu; 3. vzťah, pomer, napr.: úcta k starším, láska k vlasti; 4. primeranosť, vhodnosť, príslušnosť, napr.: kravata sa hodí k šatám, klobúk pristane k tvári. V malom počte ustálených spojení možno predložkou k, ku vyjadriť i účel, cieľ, napr.: som vám k službám, byť k dispozícii. Toto sú výnimočné prípady. V zásade sa na správne vyjadrenie účelu, cieľa používa predložka na, napr.: kniha na čítanie, odsúdiť niekoho na stratu slobody, výzva na poplach a pod. Pretože v našom spojení ide o účel, namiesto predložky k použijeme predložku na, teda lístok na státie.

Ďalej si všimneme používanie slov okrem a mimo. Namiesto slova okrem sa totiž často nenáležite používa slovo mimo. Ak napríklad niekto povie, že istý lekár ordinuje denne "mimo pondelka", nie je to správne. Pozrime sa teda na obe slová. Slovo mimo je gramaticky príslovka i predložka s 2. pádom. Používa sa napríklad v spojeniach: stráviť noc mimo domu; postavenie mimo hru a pod. Používa sa i vo význame popri, vedľa, napríklad: prešiel mimo teba, strela išla mimo bránky. Vo týchto spojeniach ide o miestny význam, ktorý môže byť v niektorých prípadoch viac alebo menej posunutý. Predložka mimo v spojení s 2. pádom podstatného mena označuje miesto, ktorého sa niečo (istý dej) nedotýka, netýka. O to isté ide i vtedy, keď sa slovo mimo použije ako príslovka, napr.: chcel stúpiť na kameň, ale kročil mimo. Z toho vyplýva, že spojenie "mimo pondelka" je nesprávne. Predložka mimo spojená s 2. pádom podstatného mena pondelok sa tu používa vo vylučovacom význame. V spisovnej slovenčine však predložka mimo má iba miestny, a nie vylučovací význam. V našom prípade treba predložku mimo nahradiť predložkou okrem, má vylučovací význam, napr.: Prišli všetci okrem Jana. Predložka okrem vyjadruje i prítomnosť, existenciu niekoho alebo niečoho popri existencii iných osôb alebo vecí. I tu je chyba, ak používame predložku mimo. Napríklad veta Mimo mňa prešli ešte štyria bude správne znieť Okrem mňa prišli ešte štyria.

Upozorňujeme aj na násilné spojenie dvoch výrazov tak, že vynecháme jedno podstatné meno, ale nie jeho predložku. Príklad: hľadať na stole a pod stolom = hľadať na a pod stolom. Takéto spojenie je síce praktické, ale jazykovo nesprávne. Existuje aj opačná situácia, keď práve opakovanie je chybné. Nesprávna je štylizácia stáť medzi prvým a medzi druhým radom. Správne je stáť medzi prvým a druhým radom.

Július LOMENČÍK, Katedra slovenského jazyka a komunikácie FF **UMB**